

כ"ל פנחס אמת

2' >

פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן (כה, יא)

איתא במדרש (במדבר רבה כ. כד) שלפי שנתעצל משה במעשה זמרי, לא ידע איש את קבורתו.

מה ענין מעשה זמרי לקבורתו של משה?

וביאר בזה רבי יהונתן אייבשיץ:

האפיקורסים טועים לחשוב, כי לא יתכן שהיה משה רבינו כה גדול כפי שכתוב בתורה, שכן אילו באמת הגיע משה למדרגה עליונה כזו, לעלות השמימה ולדבר פה אל פה עם השכינה, כי אז מן הנמנע היה שימות כבשר-ודם רגיל ולא יזכה לחיי נצח כמו חנוך ואליהו. לפיכך, טוענים המינים, עלינו להסיק כי לא היתה זו אלא התפארות עצמית של משה בשביל הדורות הבאים, ואילו לאמיתו של דבר לא היה כך.

אולם טענה זו מגוחכת היא, שכן אילו היה משה רבינו מזייף וכותב בתורה כרצונו, מי איפוא, היה מכריחו לכתוב (דברים לה. ה) "וימת שם משה"? הלא במקום זה יכול היה לכתוב, כי עלה חי השמימה, ובכך היה מגדיל פי כמה וכמה את כבודו. ואם רואים אנו בכל זאת שנאמר בפירוש "וימת שם משה", הרי זו הראיה המובהקת ביותר כי "משה אמת ותורתו אמת".

אולם כוחה של ראיה זו אינו יפה אלא משום שלא ידע איש את קבורתו, שכן אילו ידוע היה מקום קבורתו, שוב לא היה יכול לכתוב כי עלה חי השמימה, מאחר שהקבר היה מוכיח את ההיפך. ואם כן, הרי עצם דבר זה שלא ידע איש את קבורתו, מהווה ראיה מובהקת לאמיתותה של תורת משה. [ובכתבי רבי יהונתן אייבשיץ נמצא חסר סיום הדברים איך לכאר דברי המדרש על פי המבואר, ובא אחריו רבי אריה ליב צינץ אב"ד פלוצק להשלים דבריו:]

מעתה יובנו דברי המדרש: אילו לא היה משה מתעצל במעשה זמרי והיה מקנא קנאת ד', הרי היה זוכה אף הוא לשכרו של פנחס, לחיות חיי נצח - שכן כל מצוה יש לה סגולתה המיוחדת ושכרה הקבוע, וממילא לא היתה סיבה לכופרים להרהר אחרי אמיתות התורה. אך מכיון שלא עשה כך והוא מת כאחד האדם, היה הכרח, איפוא, להעלים את מקום קבורתו, כדי שזה ישמש ראיה כנגד הכופרים כי משה אמת ותורתו אמת.

(ברכת השיר)

לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעט נחלתו איש לפי פקדיו יתן נחלתו

(כו:נד)

פשוטו של מקרא קאי על כמה הוא מספר האוכלסין של כל שבט ושבט דלפי מספרם כך יותן להם נחלה אלא דפירש רש"י דלאו דוקא על כמות הארץ חלקו אלא לפי שיווי של הארץ דיתכן חלק קטן יהי בשיווי גדול מחלק גדול ממנו אלא דלפי האוכלסין הוי שוה וידוע דהכל ה"י ע"פ גורל שהגורל בעצמו צווח כמבואר ברש"י. אבל עוד יש לפרש המקרא דקאי לא רק על חלוקת הארץ אלא דקאי על עבודת האדם את השם יתברך דיש מי שגבה לכו בעבודת השם ויש מי שרצה כענוות ובקטנות עבודתו ומסתפק בהשגים קטנים. וידוע דהרבי הריז"נער זצ"ל עבדתו היתה בבחינת גבהות וכל התנהגות חצירו ה"י בעשירות משא"כ בן דורו הרבי ר' מאיר מפרימשלן ה"י בהיפך בעניות ובקטנות. ופעם נפגשו בדרך והריז"נער נסע במרכבת של כמה שוורים עטופים בכסף וזהב משא"כ הפרמישלנער נסע בבהמה אחת שבדוחק משך העגלה וכשנפגשו פנים בפנים נראה בולט דרכם ואמר הריז"נער לר' מאיר אני נוסע עם

2

ע"פ גורל
ח"ה

1

כֹּה, כִּי וַיְהִי פְקוּדֵיהֶם שְׁלוֹשָׁה וְעֶשְׂרִים אֵלֶּף,
 כָּל זָכָר מִבְּנֵי חֹדֶשׁ וּמַעְלָה, כִּי לֹא הִתְפַּקְדוּ בַתּוֹךְ
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כִּי לֹא נָתַן לָהֶם נַחֲלָה בַתּוֹךְ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל.

הַקְּדֻמוֹנִים: נִתְפַּלְאוּ מְדוּעַ שֶׁבֶט לֹוִי הָיָה מְעַט
 בְּמִסְפָּרָו נֶגַד שְׂאֵרֵי הַשְּׁבֵטִים. וְרֵאִיתִי שְׁנוֹתָיִם
 טַעַם שֶׁבֶט קוֹל אָמְרָה (שְׁמוֹת א, יב) "וְכַאֲשֶׁר
 יַעֲנוּ אוֹתוֹ כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרוּץ".² וְהֵם לֹא הָיוּ
 בְּקוֹשֵׁי הַשְּׁעִבּוּד, לְכֹן לֹא הָיוּ בְּכֹלל "כֵּן יִרְבֶּה
 וְכֵן יִפְרוּץ". אֲבָל מְדוּעַ לֹא נִתְרַבּוּ בְּמִדְבַר
 תְּמוּהָ, כִּי בְּמִגְוֵן הָרֵאשׁוֹן (בְּמִדְבַר ג, לט) הָיוּ

שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים אֵלֶּף! וְרֵשׁ"י הֵבִיא מִן הַיְרוּשָׁלַיִם
 דִּיּוּמָא שֶׁנִּהְרָגוּ כְּמָה מִשְׁפָּחוֹת. אֲנִלֶּם לְדַעֲתִי
 כִּי לֹו גִתְּנוּ עֲלֵינָהּ, וְהִיא צוּפָה וּמְבִיטָה כִּי

שֶׁבֶט לֹוִי, לְגִיּוֹן שֶׁל מֶלֶךְ, לֹא יִנְחָלוּ נַחֲלָה, רַק
 עָרֵי מִגְרֵשׁ בַּתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְאֵם בְּנֵי לֹוִי
 יִהְיוּ רִבִּים בְּמִסְפָּרָם, הֲלֹא יַעֲצֵקוּ מְדוּעַ נִגְרַע
 חֲלָקָם, וְגַם עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה כְּבֹד הַדְּבַר
 לְכֹלְכָל עִם גְּדוֹל כְּמוֹהָ. וְכַאֲשֶׁר מֵצֵאֵנוּ בְּבֵנֵי

יוֹסֵף (יְהוֹשֻׁעַ יז, יד) שֶׁעֲצֵקוּ כִּי ה' בֵּרַכְסָם בְּעַם
 רַב, וְהַמְקוֹם צָר לָהֶם לִשְׁבֹת. לְכֹן הָיָה מִחֻכְמַת
 הַבּוֹרָא לְבִלֵי הַרְבּוֹת אוֹתָם עַל דֶּרֶךְ נְסִיָּה, רַק
 יִהְיֶה מִסְפָּרָם בְּדֶרֶךְ טַבְעִיָּה, וְהָיוּ כִּי"ג אֵלֶּף
 מִבְּנֵי חֹדֶשׁ וּמַעְלָה. וְיִתְכַן לְכֹלּוֹל זֶה בְּכּוֹנֵת
 הַפְּסוּק: "וַיְהִי פְקוּדֵיהֶם שְׁלוֹשָׁה וְעֶשְׂרִים אֵלֶּף,

כָּל זָכָר מִבְּנֵי חֹדֶשׁ וּמַעְלָה". לְכֹן הָיָה מְגִינָם
 מִבְּנֵי חֹדֶשׁ, "כִּי לֹא הִתְפַּקְדוּ בַתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"
 שְׁמִנִּיָּם הָיָה מִבְּנֵי עֶשְׂרִים. וְלָמָּה הָיָה מְגִינָם
 פָּחוֹת כָּל כָּד רַק כִּי"ג אֵלֶּף בְּמִסְפָּר — "כִּי לֹא
 נִתַּן לָהֶם נַחֲלָה בַתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", לְכֹן הָיוּ
 מְעַטִּים בְּמִסְפָּרָם, וְלֹא חָלָה עֲלֵיהֶם הַרְיָבוּי הַמוֹפְלֵג

מְבֹרַכַת אֵלֶּקִי. וּבְמִגְוֵן רֵאשׁוֹן הָיוּ נְמִינִים מִבְּנֵי
 חֹדֶשׁ, כְּדֵי לְפַדּוֹת הַבְּכוֹרִים מִבְּנֵי חֹדֶשׁ, לְכֹן
 לֹא הָיוּ נְמִינִים בַּתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.³

5

3

כְּמָה בְּהַמּוֹת כְּדֵי שֶׁאֵם ח"ו אֲנַפּוֹל לִידֵי בּוֹץ וְלִידֵי בּוֹר עֲמוֹק יִהְיֶה מִי שִׁיכּוֹל
 לְעֻזּוֹר לְהוֹצִיא אוֹתִי וְעֵנָה לוֹ ר' מֵאִיר וְאֵנִי נוֹסֵעַ רַק בְּבַהֲמָה אַחַת כְּדֵי
 לִיזְהוֹר שְׁלֹא אֲנַפּוֹל לְעוֹמֵק דְּמִי שְׁנוֹסֵעַ בְּאַחַת צָרִיךְ לְהִזְהוֹר מֵאֵד שְׁלֹא יִפּוֹל
 לְעוֹמֵק כִּי אֵין מִי שִׁיעֻזּוֹר לוֹ שִׁיִּצֵּא עַכְתָּה וְע"ז אֲפֹשֶׁר לוֹמַר אֵלוֹ וְאֵלוֹ
 דְּבָרֵי א-לֵקִים חַיִּים הֵינְנוּ דְב' הַדְּרָכִים יֵשׁ בָּהֶם דֶּרֶךְ ה'. וְעַפ"ז פִּירֵשׁ
 הַשֹּׁפ"א דְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר בְּפִרְשָׁתָנוּ דְּטַעֲנוּ בְּנוֹת צִלְפַּחַד לְמֹשֶׁה רַבִּינוּ דְּכִיּוֹן
 דֵּאֵין לְאַבְיָהֶם בֶּן שִׁירָשׁ אֵת אֲבִיו ע"כ הֵם צָרִיכִים לִירֵשׁ דַּל"כ הִיתָה אִמָּם
 צָרִיךְ לְהִתְיַבֵּם וְאֵין הָרִיךְ כֵּן וְע"ז נֶאֱמַר וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת מִשְׁפָּטָן לְפָנֵי ה'

וּפִרְש"י דְּנִתְעַלְמָה מִמֶּנּוּ הַהִלְכָה וְנִפְרַע בְּמָה שֶׁנִּטַּל עֲטָרָה לְנַפְשׁוֹ דְּכַשְׁצוּהָ
 עַל הַדֵּינִין נֶאֱמַר וְהַדְּבַר אֲשֶׁר יִקְשֶׁה מִכֶּם תִּקְרִיבוּן אֵלַי עַכְתָּה וְנִרְאָה
 מְדַבְּרֵי רֵש"י דְּהוּי כְּעִין עוֹנֵשׁ לְמֹשֶׁה עַל שֶׁדַּבֵּר בְּלִשׁוֹן גְּבוּהוֹת. וּפִירֵשׁ
 הַשֹּׁפ"א לְהִיפֹךְ בְּלֹא יִתְכַן לְמֹשֶׁה שֶׁנֶּאֱמַר עֲלֵיו 'וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עֲנִיו מְכֹל
 הָאָדָם' דְּהוּא יוֹדֵר כְּגִבְהוֹת כּוּזָה אֵלֹא דְּפִירוּשׁוֹ דְּכִיּוֹן דְּבַחַר מֹשֶׁה בְּדֶרֶךְ
 עֲבוּדוֹת לְהִיּוֹת כְּעֻנּוֹת וּבְקִטְנוֹת ע"כ עוֹר לוֹ הַקְּב"ה וְנִתְעַלְמָה הִלְכָה מִמֶּנּוּ
 כְּדֵי שִׁיבּוֹא לִידֵי עֲנוּוֹת לְרֵאשׁוֹת שֶׁאֵינּוּ יוֹדֵעַ אֲפִילוֹ דְּבַר שְׁלֹאֲוֹרָה הוּא פְּשׁוּט
 כְּמִשְׁ"כ כֵּן בְּנוֹת צִלְפַּחַד דּוֹכְרוֹת בְּנֵי שִׁתְּגַדֵּל בְּמִדַּת עֲנוּוֹת שְׁלוֹ וַיִּמְשַׁךְ
 בְּדֶרֶךְ עֲבוּדוֹתוֹ שֶׁאֵינּוּ יוֹדֵעַ וְצָרִיךְ לְשֹׂאֵל מִהַמְקוֹם.

7

וְטַעַם וַיְדַבֵּר ה' אֵל מֹשֶׁה בְּמִדְבַר סִינַי בְּעֶבֶר שֶׁהוֹזִיֵר בְּיוֹם דְּבַר ה' אֵת מֹשֶׁה בְּהַר
 סִינַי³³, חֹזֵר וְאָמַר כִּי לֹא הִיתָה צוּאֵת הַפְּקִידָה שֶׁל הַלְוִיִּם בְּהַר סִינַי, כִּי בְּחִירַת תּוֹלְדוֹת בְּנֵי
 אַהֲרֹן לְבָדָם הִיתָה בְּהַר סִינַי בְּיוֹם צִוְתוֹ עַל מַעֲשֵׂה הַמִּשְׁכָּן, אֲבָל הַלְוִיִּם לֹא נִצְטָוּ בְּבַחֲרֵתָם
 בְּהַר סִינַי רַק בְּמִדְבַר סִינַי בְּאַהֲל מוֹעֵד, כְּמוֹ הַמְצוּהָ הַנּוֹכַחַת * בְּבֵנֵי יִשְׂרָאֵל. הִנְנֶה לֹא הָיוּ
 שֶׁבֶט הַלְוִיִּם כְּשֶׁאֵר הַשְּׁבֵטִים. כִּי מִבְּנֵי חֹדֶשׁ וּמַעְלָה לֹא הָיוּ רַק עֶשְׂרִים וְשָׁנַיִם אֵלֶּף³⁴, וּמִבְּנֵי
 שְׁלֹשִׁים שָׁנָה כָּלֵם שְׁמַנַּת אֲלֵפִים³⁵ וְהִנְנֶה לֹא יִגִּיעוּ מִבְּנֵי עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה לְחֻצֵי שֶׁבֶט
 מִיִּשְׂרָאֵל הַפָּחוֹת שֶׁבְּכֹלֵם*, וְעַדִּין לֹא נִשְׂאוּ הָאָרְזִן שֶׁתְּהִיָּה³⁶ הַקְּדוּשָׁה מְכֹלָה בָּהֶם, וְזֶה תְּמִיָּה

אֵיךְ לֹא יִהְיוּ עֲבָדָיו וְחֲסִידָיו בְּרוּכֵי ה' כְּשֶׁאֵר כָּל הָעַם. וְאֵנִי חוֹשֵׁב שֶׁזֶה חֻזּוֹק לְמָה שֶׁאֲמַר
 רְבוּתֵינוּ³⁸, כִּי שֶׁבֶטוֹ שֶׁל לֹוִי לֹא הָיוּ בְּשִׁעְבוּד מְלֹאכֶת מְצָרִים וּבְעֲבוּדַת פֶּרֶךְ, וְהִנְנֶה יִשְׂרָאֵל
 אֲשֶׁר מָרְרוּ הַמְצָרִיִּים אֶת חַיֵּיהֶם בְּעֲבוּדָה קֶשֶׁה³⁹ כְּדֵי לְמַעֲטָם הִיָּה הַקְּב"ה מְרַבֶּה אוֹתָם כִּנְגַד
 גְּזֵרַת מְצָרִים כְּמוֹ שֶׁאֲמַר וְכַאֲשֶׁר יַעֲנוּ אוֹתוֹ כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרוּץ, וְכַאֲשֶׁר נֶאֱמַר עוֹד בְּגִזְרַת
 אֵם בֶּן הוּא וְהַמִּיתָן אוֹתוֹ וַיִּרַב הָעַם וַיַּעֲצֻמוּ מֵאֵד⁴⁰, כִּי הִיָּה הַקְּב"ה אוֹמֵר נִרְאָה דְּבַר מִי
 יָקוּם מִמֶּנִּי אוֹ מִהֶם⁴¹, אֲבָל שֶׁבֶט לֹוִי הָיוּ פְרִים וְרַבִּים כְּדֶרֶךְ כָּל הָאָרֶץ וְלֹא עָלוּ לְמַעְלָה
 כְּשֶׁאֵר הַשְּׁבֵטִים, וְאוֹלֵי הִיָּה זֶה מְכַעַס הוֹזֵק⁴² עֲלֵיהֶם, כִּי שְׁמַעוֹן שֶׁהוּא עֲכָשִׁיו מְרוֹבֵה
 בְּאֲכֻלוֹסִיף⁴³ נִתְמַעַט בְּכִנְסִיתוֹ לְאָרֶץ לְעֶשְׂרִים⁴⁴ וְשָׁנַיִם אֵלֶּף, וְלֹוִי שֶׁהוּא שֶׁבֶט חֲסִידָיו⁴⁵
 לֹא נִתְמַעַט בְּמִגְפָה*:

Pinhas

The Lost Masterpiece

A true story that took place in 1995: It concerns the legacy of an unusual man with an unusual name, Mr Ernest Onians, a farmer in East Anglia whose main business was as a supplier of pigswill. Known as an eccentric, his hobby was collecting paintings. He used to go around local auctions and whenever a painting came on sale, especially if it was old, he would make a bid for it. Eventually he collected more than five hundred canvases. There were too many to hang them all on the walls of his relatively modest home, Baylham Mill in Suffolk. So he simply piled them up, keeping some in his chicken sheds.

His children did not share his passion. They knew he was odd. He used to dress scruffily. Afraid of being burgled, he rigged up his own home-made alarm system, using klaxons powered by old car batteries, and always slept with a loaded shotgun under his bed. When he died, his children asked Sotheby's, the London auction house, to sell the paintings. Before any major sale of artworks, Sotheby's publishes a catalogue so that interested buyers can see in advance what will be on offer.

6
Life Changing Ideas

2

A great art expert, Sir Denis Mahon (1910–2011), was looking through the catalogue one day when his eye was caught by one painting in particular. The photograph in the catalogue, no larger than a postage stamp, showed a rabble of rampaging people setting fire to a large building and making off with loot. Onians had bought it at a country house sale in the 1940s for a mere £12. The catalogue listed the painting as *The Sack of Carthage*, painted by a relatively little-known artist of the seventeenth century, Pietro Testa. It estimated that it would fetch £15,000.

Mahon was struck by one incongruous detail. One of the looters was making off with a seven-branched candelabrum. What, Mahon wondered, was a menorah doing in Carthage? Clearly the painting was not depicting that event. Instead it was a portrait of the destruction of the Second Temple by the Romans. But if what he was looking at was not *The Sack of Carthage*, then the artist was probably not Pietro Testa.

Mahon remembered that the great seventeenth-century artist Nicholas Poussin had painted two portraits of the destruction of the Second Temple. One was hanging in the art museum in Vienna. The other, painted in 1626 for Cardinal Barberini, had disappeared from public view sometime in the eighteenth century. No one knew what had happened to it. With a shock Mahon realised that he was looking at the missing Poussin.

At the auction, he bid for the picture. When a figure of the eminence of Sir Dennis bid for a painting the other potential buyers knew that he must know something they did not, so they too put in bids. Eventually Sir Dennis bought the painting for £155,000. A few years later he sold it for its true worth, £4.5 million, to Lord Rothschild who donated it to the Israel Museum in Jerusalem where it hangs today in the memory of Sir Isaiah Berlin.

I know this story only because, at Lord Rothschild's request, I gave a lecture on the painting while it was shown briefly in London before being taken to its new and permanent home. I tell the story because it is so graphic an example of the fact that we can lose a priceless legacy simply because, not loving it, we do not come to appreciate its true value. From this we can infer a corollary: we inherit what we truly love.

This surely is the moral of the story of the daughters of Zelophehad in this *parasha*. Recall the story: Zelophehad, of the tribe of Manasseh, had died in the wilderness before the allocation of the land.

He left five daughters but no sons. The daughters came before Moses, arguing that it would be unjust for his family to be denied their share in the land simply because he had daughters but not sons. Moses brought their case before God, who told him: "What Zelophehad's daughters are saying is right. You must certainly give them property as an inheritance among their father's relatives and give their father's inheritance to them" (Num. 27:7). And so it came to pass.

The Sages spoke of Zelophehad's daughters in the highest praise. They were, they said, very wise and chose the right time to present their request. They knew how to interpret Scripture, and they were perfectly virtuous.¹ Even more consequentially, their love of the land of Israel was in striking contrast to that of the men. The spies had come back with a negative report about the land, and the people had said, "Let us appoint a [new] leader and return to Egypt" (Num. 14:4). But Zelophehad's daughters wanted to have a share in the land, which they were duly granted.²

This led to the famous comment of Rabbi Ephraim Luntschitz of Prague (1550–1619) on the episode of the spies. Focusing on God's words, "Send for yourself men to spy out the land of Canaan" (Num. 14:2), Luntschitz argued that God was not commanding Moses but permitting him to send men. God was saying, "From My perspective, seeing the future, it would have been better to send women, because they love and cherish the land and would never come to speak negatively about it. However, since you are convinced that these men are worthy and do indeed value the land, I give you permission to go ahead and send them."³

The result was catastrophic. Ten of the men came back with a negative report. The people were demoralised, and the result was that they lost the chance to enter the land in their lifetime. They lost their chance to enjoy their inheritance in the land promised to their ancestors. The daughters of Zelophehad, by contrast, did inherit the land – because they loved it. What we love, we inherit. What we fail to love, we lose.

I cannot help but think that in some strange way the stories of the daughters of Zelophehad and the auction of the missing Poussin

1. Bava Batra 110b.
2. *Sifrei* Numbers 133.
3. *Kfi Yakar* on Num. 13:2.

8
pe

illustrate the state of Jewish identity today. For many of my contemporaries, Judaism was like the story of Ernest Onians' penchant for paintings. Judaism was something their parents had but not something that was meaningful to them. Like Onians' children they were willing to let go of it, unaware that it was a legacy of immense value. When we don't fully appreciate the value of something, we can lose a treasure without ever knowing it is a treasure.

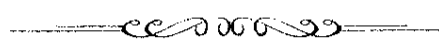
Judaism, of course, is not a painting. It's an identity. And you can't sell an identity. But you can lose it. And many Jews are losing theirs. Our ancestors have given us the gift of a past. We owe them the gift of a future faithful to that past. At least we should not relinquish it simply because we don't know how valuable it is.

The life-changing idea here is surely simple yet profound: If we truly wish to hand on our legacy to our children, we must teach them to love it. The most important element of any education is not learning facts or skills but learning what to love. What we love, we inherit. What we fail to love, we lose.

Life-Changing Idea #41

If we truly wish to hand on our legacy to our children, we must teach them to love it.

בריתי שלום

משה מבקש מהקב"ה "יפקוד ה' א-להי הרוחות... איש על העדה" (במדבר כז, טו). מדוע הוא משתמש בביטוי "א-להי הרוחות", ולא, למשל, בביטוי "בורא שמים וארץ"?

הגמרא בגיטין (לא ע"כ) מספרת, שרב הונא ורב חסדא ישבו ושוחחו וראו את גניבא (שם אדם) מתקרב אליהם. אמר אחד לחברו: נקום מפניו, שהרי ת"ח הוא. א"ל חברו: נקום מפני בעל מחלוקת?! בינתיים הגיע גניבא ושאלם במה הם עוסקים, והם השיבו: "ברוחות". לכאורה, הם לא אמרו אמת, שהרי לא עסקו ברוחות, אלא בשאלה האם יש לכבד את גניבא.

בספר הזיכרון לרב ידידיה פרנקל זצ"ל, מי שהיה רבה הראשי של תל אביב, מופיע הסבר נאה. המשנה באבות אומרת "כל שרוח הבריות נוחה הימנו, רוח המקום נוחה הימנו" (פרק ג, י). אך בספר 'דרך-נחומים' על פרקי אבות כתב שבידנשלמי הגירסה הפוכה - "כל שרוח המקום נוחה הימנו, רוח הבריות נוחה הימנו". ופירש שהגירסאות חלוקות בשאלה איזו רוח היא הקובעת - רוח המקום או רוח הבריות. ב'רוחות' אלו עסקו רב הונא ורב חסדא ביחס לגניבא, שהיה ת"ח ורוח המקום נוחה הימנו, אך מאידך היה בעל מחלוקת ורוח הבריות לא הייתה נוחה הימנו. מ"מ השלמות

שתובעת היהדות היא "ומצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם" (משלי ג, ד).

כשממנים מנהיג לציבור, הוא חייב להיות מושלם בשני התחומים, וע"כ ביקש משה שהקב"ה שהוא 'אלהי הרוחות', ידאג שהמנהיג יהיה מושלם בשתי הרוחות - ברוח המקום וברוח הבריות. כלומר,

9
הזרכי הפסק
לפי ארז'ל
א"ל נקסתי

4

גם כשיש מחלוקת יש לדעת איך לנהל אותה: "כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים, כגון מחלוקת שמאי והלל" (אבות ה, יז). ברם מהי מחלוקת לשם שמים?

מסביר הכלי יקר: "עושה שלום במרומיו" (איוב כה, ב), אמרו חז"ל, בין מיכאל וגבריאל, בין שר של מים ושר של אש (תנחומא ויגש, ו). והרי האש מאדה את המים, והמים מכבים את האש? אבל כבר דרשו חז"ל על הפסוק "ויקרא א-להים לרקיע שמים" (בראשית א, ח) - אש ומים (בר"ר ד, ז), והרקיע מסמל את הקרע. אלהים קרא לרקיע שמים, ללמדך שאפשר לאחות את הקרע, וגם משני דברים מנוגדים ניתן ליצור דבר שלישי, חיובי. זוהי מחלוקת "לשם שמים" - לשם חיבור האש והמים, שהרצון אינו לבטל את השני, אלא להתחבר עם הטוב שבכל אחד, כמו השמים העשויים מאש ומים, וכמו בית שמאי ובית הלל שלא נמנעו מלשאת נשים אלו מאלו למרות המחלוקות. אי"כ מחלוקת לשם שמים היינו לשם חיבור האש והמים, שיצרו את השמים (כלי יקר, בראשית א, ח).

70
עמ

בימי בין המצרים יש לזכור שחורבן הבית נגרם בשל שנאת חינוס. הנצי"ב בהקדמתו לספר בראשית, שנקרא "ספר הישר", מבאר שהאבות היו ישרים לא רק ביחסם אל ה', אלא גם בין אדם לחברו, לעומת אנשי בית שני שנאמר עליהם "דור עיקש ופתלתול" (דברים לב, ה), שאמנם היו צדיקים וחסידים ועמלי תורה, אך לא היו ישרים בהליכות עולמים. "על כן מפני שנאת חינוס שבלבם זה את זה, חשדו את מי שראו שנוהג שלא כדעתם ביראת ה', שהוא צדוקי ואפיקורס, ובאו עי"ז לידי שפיכות דמים... שהקב"ה ישר ואינו סובל צדיקים באלו, אלא שהולכים בדרך ישר גם בהליכות עולמים ולא בעקמימות, אע"ג שהוא לשם שמים".

ונתת עוה"ק עניו למען יסעו צמי' עיני רש"י ורעבין מה שפירשה ולולי דגריהם כ"ל צטאונר למה אמר ה' ונתת עוה"ק ולא כל הודך למה קימץ ה' צוה ויגל ע"ה צו יורק לאשר קרח ועדתו אמרו רז לכס כי כל העדה כולם קדושים וכו' ומצאנו צמב"ן עם שלא כחצו גדולת משה אלא שפענו שלא נעלמו כהגדל כי"כ ועלה למדרגת גדולה כזו אלא בזכות ישראל זכות הרבים כיון שעומד בשליחות כל ישראל עי"ה, ולפולחש מדינה זו שלא יאמרו בן זיהושע אמר ה' ונתת עוה"ק ולא כל הודך ואם משה צוכת הרבים כמעלה כי"כ למה לא י"ה יהושע צמדרגת משה הלל גם הוא גם הוא בשליחות כל ישראל, משה יראו למפרע כי משה נעלמו עלה ונתעלה, ויהושע לא הגיע למעלתו של משה, אצל אס י"ה יהושע כמשה יאמרו מה שאמרו על משה וגם יאמרו דעתם צמשה עלמו ולכן החזיבם ה' ואמר ונתת עוה"ק ולא כל הודך למען יסעו צמי' עי"ז יסעו ויאזינו לו ויראו כי הוא נעלמו ראוי לכך בזכות עלמו כי הוא אש אשר רוח צו כמ"ש צמון, וי"ל שזהו שאמרו זקנים צמדור פ"י משה כפ"י חמה פ"י יהושע כפ"י לנכס או לאותה צמשה סיינו שראו עכשיו למפרע שלא הצ"ס גדולה ועדרגת משה, ויש להאריך וק"ל:

11
כ"כ
ס"ו

ואמרת' לפרש סא דוקים צמדור אמרו או לאותה צמשה וכו', למע דוקא זקנים אמרו כן סא הספרש ה' רז ציניהם וגם צחורים יכולים להצין ולחלק צין חמה לנכס, ד"ל מה ה' הצוקה ובל"מה אולי אס יגיע יהושע לטות משה ויסעם את ישראל שנים רבות חכותם יעמוד לו יעלה גם הוא למדרגת משה ואינו דומה צן חמשים לצן משה, אצל צאמת סוקים סהכירו את משה מילדותו צעת סנתמשה למכסיג ישראל וראו שגם אז ה' צמדרגת גדולה יותר עכמו סיהושע עומד עתה, לכך סביע סספרש צין סביש וס"ז סגס אס יצא יהושע צטמות משה בי"כ לא י"ה כמותו ולא יעלה למדרגתו לעולם אצל סצחורים שלא סכירו את משה רק עי"ז זקמותו סגס סכרו סספרש צין משה ויהושע אצל סצ"ז סאס י"ה יהושע צטמות משה יעלה ויצא גם הוא למעלתו, ע"כ דוקא סוקים סמדור סכברו את משה מנעוריו ידעו וסכירו סמשה ה' אז גדול יותר מיהושע משה ולא יעלה לעולם למדרגתו סגדולה ואמרו או לאותה צמשה וכל"מה וק"ל:

5

12
לעולם
לעולם

1 השמש היא שורש פורה ראש לכל מיני
עבודות אלילים שבעולם. וע"י זה נבין
דברי חז"ל, שכל מלכי מר"מ משתחווים
לחמה, הלא יש לכל עם ועם, לפי אמונתם
הטפלה, אליל מיוחד, ולמה, איפוא,
משתחווים כל המלכים לחמה? אבל זו היא
גאותם של המלכים, שאע"פ שאנשים
פשוטים מסורים תחת השגחת אליל זה
אין אחר (המיוחד לכל עם ועם), מאמינים
המה, שהמלכים מכל האומות מושגחים
ע"י האליל הגדול, השמש בעצמו. וע"י
זה, א"ל את האמור: "ויצמד ישראל לבעל
פעור... והוקע אותם לה' נגד השמש"
(לעיל כ"ה), שגם עבודת פעור מקורה
ושרשה בעבודת השמש. ואם עובדיה
תלויים, נגד השמש ואין מושיע להם,
הרי יראו הכל, שאין ממש בשמש (אם
אלהים הוא ירב) ומכש"כ בפעור. והלכה
כחכמים, שרק מגדף ועובד ע"ז נתלים
אחר הסקילה (סנהדרין מ"ה) ודוקא ביום
נגד השמש, כי ע"י זה נעקרת האמונה
באלילים, שהשמש הוא הגדול שבכולם.
ואם אין ממש בו ק"ו בקטנים ממנו, וכל
הקרבנות, שלדברי המורה, באים בעיקר
להסיר לב ב"י מע"ז, באים דוקא ביום,
ואת הראשון והאחרון שבקרבנות (תמיד
של שחר ושל בין הערבים) מצווים אנהנו
גיכ לדקדק להקריבם, ליום, נגד
השמש.

1 שנים ליום. נגד היום (תמיד ל"א)
ושם במפרש, שהכוונה היא, נגד השמש,
שבשחר היא ניכרת במערב (שצל כתלי
העזרה מאפילים עליה במזרח) ובערב —
במזרח, ובהתורה מביא שחז"ל ביארו
שהתמיד מבטל עבודת השמש שא"ה
עובדים אותו ולמה דוקא עבודת השמש?
אבל, כנראה, השמש משמשת ראש ושורש
לעבודת האלילות ולפיכך הוזכר בתורה
ראשון לענין זה: "ופן תשא עיניך השמימה
וראית את השמש ואת הירח כל צבא
השמים..." (דברים ד'), וחז"ל אמרו, בשעה
שהחמה זורחת וכל מלכי מזרח ומערב
משתחווים לחמה (ברכות ז'), הרי שרבים
תועים אחריה לעשותה אלה, ולא רק
משום יפיה והדרה, אלא שהתועים מדרך
האמת חושבים, שאין כבודו של אלהי
האלהים (שגם הם מודים בו) להשיג על
העולם השפל ועל בריותיו ומסר את
הבנהלה וההשגחה עליהם לצבא השמים,
ומכיון שהשמש נראה לנו כגדול שבהם
ומחמם ומאיר לארץ, הרי בודאי שלו
נמסרה ההשגחה הזאת אבל גם השמש
לפי דעתם המוטעת, אין לה שייכות ישרה
אל העולם השפל ומסרה מצדה את
ההשגחה לצבא השמים, לכוכבים ומזלות
ואפילו לבע"ח עד "שילשול" — תולעת —
קטן (שגם לו יש עובדים — חולין מ');
וטעות אחת הביאה את התועים לכלל
טעות שניה ושלשית, וממילא עבודת

(6)